

4

Selvitys lastensuojelun kehittämistä

HEL 2013-012401 T 05 02 00

Päätösehdotus

Sosiaali- ja terveystalautakunta päättäne merkitä tiedoksi selvityksen lastensuojelun kehittämistä.

Esittelijä

Lastensuojelun johtaja Sisko Lounatvuori on kokouksessa kutsuttuna asiantuntijana tätä asiaa käsiteltäessä.

Lastensuojelussa strategisena tavoitteena on kehittää palvelurakennetta avohuoltopainotteiseksi ja siirtää painopistettä kohti kotiin vietäviä, lapsen omassa toimintaympäristössä toteutettavia palveluja. Avohuollolla tarkoitetaan lastensuojelulain (417/2007) mukaan tukitoimia, joihin on ryhdyttävä, jos kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Sijaishuollolla tarkoitetaan lasten tai nuoren hoidon ja kasvatuksen järjestämistä oman kodin ulkopuolella. Huostaanotto ja sijaishuollon järjestäminen ovat viimesijaisia palveluja.

Avohuollon vahvistamisen rinnalla perhehoito sijaishuollon järjestämisuotona on keskeinen palvelurakennemuutoksen painopistealue. Vuoden 2012 alusta lukien perhehoito määriteltiin lainsäädännössä ensisijaiseksi sijaishuollon muodoksi. Sijaishuolto voidaan järjestää laitoshuoltana vain, jos sijaishuollon järjestäminen muulla tavoin ei ole lapsen edun mukaista, esimerkiksi jos lapsen hoidossa ja huollossa tulee eteen tilanteita, jotka edellyttävät lastensuojelulain mukaisten rajoitustoimenpiteiden käyttöä. Lastensuojelulaki edellyttää myös, että lapsen sijoitustarvetta arvioitaessa selvitetään aina ensimmäiseksi sijoitusmahdollisuus lapsen läheisverkostoon.

Asiakkaan tarpeen arviointi ja asiakassuunnitelman laatiminen ovat palvelurakenteen keventämisessä kriittisiä toimintoja. Lastensuojelun arvioinnissa ja lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä on pilotoitu kevään ja kesän 2013 aikana arviointikriteerejä lapsen ja vanhemman tarpeiden arvioinnissa. Tavoitteena on kehittää yhteiset arviointikriteerit kaikkiin lastensuojelun asiakasprosessin vaiheisiin. Lastensuojelun palveluissa ollaan siirtymässä sosiaalityöntekijän läheteeseen perustuvaan keskitettyyn palveluun ohjaukseen. Näin varmistetaan palvelun oikea-aikainen ja tarvetta vastaava kohdentuminen.

Yhteistyö muiden viranomaisten kanssa on lasten ja perheiden kanssa työskenneltäessä tärkeää. Yhteistyötä kehitetään niin ehkäisevissä palveluissa kuin korjaavissa palveluissa. Ehkäisevissä palveluissa keskeisiä yhteistyökumppaneita sosiaali- ja terveysvirastossa ovat neuvola- ja perhetyö, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ja perheiden erityispalvelut sekä muista kumppaneista varhaiskasvatusvirasto, opetusvirasto ja nuorisosiainkeskus sekä kolmas sektori. Sosiaali- ja terveystoimen yhdistyminen mahdollistaa lasten hyvinvointi- ja terveyspalveluiden hiomisen yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Yhdeksi painopisteeksi on valittu vanhemmuuden tuen vahvistaminen ja palveluohjauksen parantaminen. Strategisesti tärkeä tekijä asiakastarpeiden kokonaisuuden kannalta ovat toimivat peruspalvelut. Tätä tavoitetta edistävät lastensuojelulain 12 § mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä terveydenhuoltolain velvoittama toimintaohjelma neuvolatoiminnalle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle. Keskiössä on lasten ja nuorten näkökulmasta saumattomat, poikkisektoriaaliset palvelukokonaisuudet. Huomiota kiinnitetään mm. sähköisten matalan kynnyksen palveluiden kehittämiseen sekä riskiryhmiin, kuten terveystarkastuksista poisjääneiden tilanteiden selvittämiseen sekä koulupudokasriskissä olevien kokonaisvaltaisen tuen parantamiseen.

Korjaavissa palveluissa painopistealueena on yhteistyö sekä lasten- ja nuorisopsykiatrian että aikuispsykiatrian ja päihdepalvelujen kanssa. Vuonna 2012 vanhempien päihde- tai mielenterveysongelmat olivat 19,1 %:ssa ensisijaisena syynä lastensuojeluilmoituksissa ja 26,9 %:ssa kiireellisissä sijoituksissa. Lastensuojeluperheiden psykiatrian ja päihdehuollon konsultaation ja hoitoonohjausmallien kehittäminen on aloitettu yhteistyössä terveys- ja päihdepalvelut -osaston kanssa. Monitoimijaista yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa jatketaan myös lastensuojelun asiantuntijaryhmässä. Syksyllä 2013 on käynnistetty yhteistyöelin, jossa johtotasolla tarkastellaan työ- ja menettelytapoja sekä ohjeistuksia viranomaisten välisen yhteistyön ja tiedonkulun varmistamiseksi.

Lastensuojelulain mukaan kaikilla lastensuojelun asiakkaana olevilla lapsilla tulee olla vastuusosiaalityöntekijä. Helsingissä lastensuojelun vastuusosiaalityö on jaettu seuraavasti: lastensuojelutarpeen arviointi (sisältää lastensuojeluilmoitusten käsittelyn ja lastensuojelutarpeen selvitykset), avohuollon sosiaalityö ja sijoituksen aikainen sosiaalityö. Tähän työnjakoon on päädytty viime vuosien kehittämistyön tuloksena ja viimeiset työnjaon ja rakenteiden muutokset tehtiin uuden sosiaali- ja terveysviraston aloittaessa 1.1.2013. Nykyisellä työnjaolla ja työn organisoinnilla taataan sekä osaaminen erityistä osaamista vaativassa lastensuojelutyössä että työn hallittavuus. Työnjaolla halutaan varmistaa lastensuojelutyön laatu kaikissa asiakasprosessin vaiheissa.

Työntekijän vaihtuessa asiakkuus vaihdetaan saattaen ja varmistetaan näin asiakkaan osallisuus ja oikea tiedonkulku.

Helsingissä lastensuojelun palveluja kehitetään kokonaisuutena, palvelurakennemuutoksen tavoitteiden suuntaisesti. Kehittämisen painopistealueet ovat:

- 1) avohuollon vahvistaminen
- 2) lasten ja nuorten kriisityön kehittäminen
- 3) perhehoidon vahvistaminen ja
- 4) vaativan laitoshuollon kehittäminen.

Avohuollon vahvistaminen

Helsingissä oli vuonna 2012 lastensuojelun asiakkaana (0-17-vuotiaat) yhteensä 9427 lasta. Lastensuojelun asiakkaiden määrä kasvoi 2,4 % edellisestä vuodesta. Asiakasmäärän kasvu oli pienin kaikista Kuusikko-kunnista, joissa asiakasmäärän kasvun keskiarvo oli 11,4 % edellisestä vuodesta. Avohuollon asiakkaana Helsingissä vuonna 2012 oli 8227 lasta (0-17-vuotiaat). Avohuollon asiakkuuksista vain osa on pitkäkestoisia. Avohuollon uusista asiakkaista suurimman osan asiakkuus (63 % vuonna 2012) päättyy lastensuojelutarpeen selvittämiseen ja asiakas ohjataan ja tulee autetuksi peruspalveluissa.

Lastensuojelussa on viimeisten vuosien aikana kehitetty palveluja, joiden avulla lasta ja perhettä voidaan kuntouttaa ja siten vähentää ja ehkäistä sijaishuollon tarvetta. Sijoitettuna olleiden lasten määrä on vähentynyt 2,0 % vuosien 2008–2012 aikana. Helsinki on ainoa Kuusikko-kunnista, jossa sijoitettuna olevien lasten määrä on vähentynyt kyseisellä aikavälillä. Lastensuojelun Kuusikko-kuntien vertailuraportti käsitellään sosiaali- ja terveyslautakunnassa 29.10.2013.

Avohuollossa kehittämisen painopisteenä on perhekuntoutus. Perhekuntoutuksella pyritään vahvistamaan vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta, riittävän vanhemmuuden edellytyksiä sekä perheen arjessa selviytymistä. Perhekuntoutus tarkoittaa palvelukokonaisuutta, johon kuuluu kotiin vietävä lastensuojelun perhetyö, intensiivinen päivä kuntoutus sekä laitoshuollon perhekuntoutus. Painopisteen siirtäminen laitoshuollon perhekuntoutuksesta kohti lapsen ja perheen omassa toimintaympäristössä toteutuvaa kuntoutusta on käynnissä.

Kotiin vietävän lastensuojelun perhetyön tavoitteena on lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen, vanhemman ja perheen arjen hallinnan lisääminen sekä vanhemmuuden tukeminen. Perhetyö pohjautuu perheen kanssa yhdessä tehtävään kirjalliseen suunnitelmaan ja

arviointiin. Perhetyön kesto vaihtelee perheen tarpeiden mukaisesti, mutta useimmiten perhetyön kesto on 6 kk-12 kk ja tapaamisia on työskentelytavasta riippuen 1-3 kertaa viikossa, tarvittaessa myös iltaisin ja viikonloppuisin. Vuosittain perhetyön asiakkaana on noin 800 lasta ja heidän perheensä.

Intensiivistä päiväkuntoutusta järjestetään vauva- ja taaperoi-ikäisten lasten perheille vuorovaikutusyksikössä sekä kouluikäisille lapsille Naulakallion päiväosastolla. Vuorovaikutusyksikössä on 12 paikkaa vauvoille ja äideille. Vuorovaikutusyksikön perhekuntoutus on tarkoitettu vanhemmille, joilla on tarvetta erityisen intensiiviseen tukeen varhaisessa vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Tavoitteena on kiintymyssuhteen arviointi, tukeminen ja hoito. Naulakallion päiväosastolla on 10 paikkaa kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen. Päiväosastolla lapsi saa yksilöllistä tukea ja ohjausta pienessä ryhmässä sekä tukea koulunkäyntiin. Vanhempia tuetaan löytämään voimavaroja vanhemmuuteensa sekä heitä tuetaan kasvatustehtävässään.

Uutena intensiivisen perhekuntoutuksen palveluna on alkamassa Rastilan perhekuntoutus, jossa on neljä paikkaa kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen. Rastilan perhekuntoutukseen kuuluu hoitojatkumona tehostettu kotiin vietävä perhetyö, jolla tuetaan lapsen ja perheen arjessa selviytymistä. Tehostettua perhetyötä tarjotaan samanaikaisesti neljälle perheelle.

Päihdepalvelujen kanssa yhteistyössä kehitetty avoperhekuntoutus tarjoaa tukea perheille, joissa on päihdeongelma. Avoperhekuntoutuksessa on kahdeksan paikkaa. Kuntoutuksen aikana kehitetään perheen sisäisiä vuorovaikutussuhteita, tuetaan vanhemmuutta ja ylläpidetään lapsen näkökulmaa. Lapsille suunnitellaan heidän ikäänsä, kehitystasoaan ja tarpeitaan vastaavaa yksilö- ja vertaisryhmätoimintaa. Päihdeperheille tarkoitettua päivämuotoista perhekuntoutusta ostetaan myös Ensi- ja turvakotien liitolta.

Sosiaali- ja terveystieteiden osastossa on tänä vuonna aloitettu yhteistyö HUS:n lastenpsykiatrian kanssa päivämuotoisen perhekuntoutuksen vahvistamiseksi.

Laitosmuotoista perhekuntoutusta järjestetään sekä omana toimintana että ostopalveluna. Omana toimintana järjestettävä laitosmuotoinen perhekuntoutus keskitetään suunnitelmallisesti Oulunkylän perhekuntoutuskeskukseen, jossa on kehitetty kahdeksan viikon intensiivinen laitosjakso, johon otetaan kerrallaan kuusi perhettä. Laitosjaksoa seuraa aina kotiin vietävä tehostettu perhetyö, jolla tuetaan perheen selviytymistä omassa toimintaympäristössä. Perheen

tarpeiden mukaan kotiin vietävä perhetyö voi tarvittaessa jatkaa työskentelyä ja perheen tukemista tehostetun perhetyön jälkeen.

Ryhmämuotoista kuntoutusta ja vertaisryhmätoimintaa tarjotaan tarpeen mukaan ympärivuorokautisen tai päivämuotoisen kuntoutuksen jatkoksi tai kuntoutusjaksoon sisältyen. Ryhmätoimintoihin voidaan ohjata myös perheitä, jotka eivät ole olleet aiemmin perhekuntoutuksen piirissä.

Lasten ja nuorten kriisityön kehittäminen

Lasten ja nuorten kiireelliset sijoitukset ovat olleet viime vuosina kasvussa. Kiireellisistä sijoituksista 56 % kohdistui 13–17 vuotiaisiin nuoriin vuonna 2012. Kasvua on ollut myös kiireellisten sijoitusten määrässä, eli samoja lapsia ja nuoria on sijoitettu kiireellisesti useamman kerran.

Lasten ja nuorten kriisityön kehittämisen tavoitteena on vähentää lasten sijoituksia kodin ulkopuolelle. Perhekuntoutuskokonaisuuden vahvistamisella (esim. päivämuotoisen perhekuntoutuksen lisääminen ja tehostetun perhetyön jaksot) pyritään ennaltaehkäisemään lasten ja perheiden tilanteen kriisiytymistä.

Nuorten kriisityötä tarjotaan kotiin vietävänä tehostettuna perhetyönä sijoitusta ehkäisevästi ja vastaanottolaitoksen arviointijakson jälkeen sekä kotiutumisen tueksi että lyhentämään laitoksessa tapahtuvaa arviointijakson kestoa. Tehostettua perhetyötä tarjotaan perheen tarpeiden mukaan myös iltaisin ja viikonloppuisin. Nuorten kriisityö muodostuu kokonaisuudesta, jossa on yhdistetty hallinnollisesti yhdeksi kokonaisuudeksi Nopean puuttumisen perhetyö, Pihkapuiston arviointi- ja vastaanottolaitoksen ja Tutkinta-aseman laitoksen avotyö. Nuorten kriisityössä asiakkaita on vuosittain noin 170 nuorta ja heidän perheensä.

Perhehoidon vahvistaminen

Sosiaali- ja terveystieteiden strategisena tavoitteena on perhehoidon vahvistaminen ja laajentaminen ensisijaisena sijaishuollon muotona. Vuonna 2012 perhehoitoon oli sijoitettuna 1198 lasta ja perhehoidon hoitovuorokausien osuus oli 50,6 % kaikista sijaishuollon hoitovuorokausista. Lasten- ja nuorisokotien tukemat ammatilliset perhekodit yhdistettiin 1.9.2013 alkaen perhehoidon ammatillisten perhekotien kanssa samaan hallinnolliseen kokonaisuuteen. Sosiaali- ja terveystieteiden osastossa on perhehoidon kehittämissuunnitelma, joka valmistelee perhehoidon laajentamisen ja kehittämisen toimintasuunnitelman 30.11.2013 mennessä.

Vaativan laitoshuollon kehittäminen

Helsingissä oli vuonna 2012 sijoitettuna laitoksiin 1322 lasta, joista omissa laitoksissa oli sijoitettuna yhteensä 793 lasta ja nuorta sisältäen myös vastaanottolaitoksissa sijoitetut lapset ja nuoret. Lastenkoteihin oli sijoitettuna vuoden aikana 368 lasta.

Avohuollon vahvistaminen ja perhehoidon ensisijaisuus sijaishuollon järjestämismuotona tarkoittavat, että laitoksiin sijoitettavat lapset ovat aiempaa moniongelmaisempia ja vaativahoitoisempia. Laitoshuollon tarve vähenee, mutta laitosten pitää olla vahvemmin resursoituja ja pystyä laadullisesti vastaamaan muuttuneisiin asiakastarpeisiin aiempaa paremmin. Sosiaali- ja terveyslautakunta päätti 18.6.2013 lasten sijaishuollon omien laitospaikkojen määrästä. Sosiaali- ja terveysviraston perhe- ja sosiaalipalvelujen osastopäällikkö päätti 12.8.2013 lastenkotien hallinnollisesta rakenteesta siten, että Helsingissä on 1.9.2013 lukien seitsemän omaa lastenkotia. Lastenkoteja on vahvistettu siirtämällä henkilöstöresursseja lakkautetuista laitoksista ja osastoista nykyisiin laitoksiin. Lastenkotien hoito- ja kasvatustyötä vahvistetaan myös hakemalla täyttölupa kaupungin johtajistolta laitosten psykologityön esimiestehtävään.

Syksyn 2013 aikana valmistellaan suunnitelma, miten rajoittamistoimenpiteitä mukaan lukien erityinen huolenpito ja päihdearviointi toteutetaan jokaisessa lastenkodissa sekä osaamisen kehittämissuunnitelma päihdearvioinnin toteuttamiseksi. Kuntouttavaa laitoshuoltoa tarvitsevien lasten hoidon vahvistamiseksi toteutetaan asiakastarveanalyysi, jonka pohjalta laaditaan suunnitelma lastenkotien asiakasprofileista. Laitosten vahvemmalla resursoinnilla ja hoito- ja kasvatustyön osaamisen vahvistamisella turvataan lapsen tarpeiden mukainen hoito ja kasvatusta omassa laitoshoidossa ja ehkäistään lapsen sijaishuoltopaikan vaihtumista sijoituksen aikana.

Asiaa on käsitelty sosiaali- ja terveysviraston henkilöstötoimikunnassa 14.10.2013. Henkilöstötoimikunnan mahdollisesti antama lausunto jaetaan tarvittaessa sähköpostitse lautakunnalle 14.10.2013.

Terveysvaikutusten arviointi

Lastensuojelun avohuollon palvelujen vahvistaminen ja palvelujen tarjoaminen enenevästi lapsen ja perheen omassa toimintaympäristössä tukee perheen omia voimavaroja arjessa ja edistää myönteisiä terveysvaikutuksia ja hyvinvointia.

Esittelijä

virastopäällikkö
Matti Toivola

Lisätiedot

Maria Kahila, erityissuunnittelija, puhelin: 310 43087
maria.kahila(a)hel.fi

Sisko Lounatvuori, lastensuojelun johtaja, puhelin: 310 43439
sisko.lounatvuori(a)hel.fi